

AVŞAR TÜRKMENLERİNİN KASTAMONU ÇEVRESİNDEKİ İZLERİ

Elvan YALÇINKAYA*

Özet

Bu çalışmada Oğuzların en önemli boylarından birisi olan Avşar Türkmenlerinin Kastamonu ve çevresindeki izleri inceleme konusu yapılmıştır. İlk olarak, Kastamonu'ya Oğuzların ve Avşar Türkmenlerinin gelişleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Daha sonra Avşar Türkmenlerine ilişkin yer adları araştırılarak Avşar boyunun Kastamonu'ya yerleşimi ile ilgili birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bunun yanında Avşar oba, oymak ve aşiretlerinin isimlerinden de yola çıkarak bazı tespitlerde bulunulmuştur. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türk akınları, Doğu Anadolu Bölgesinden Bizans sınırına doğru olmuştur. Batıya yönelen bazı Oğuz boylarının Kastamonu hattını kullandıkları muhtemeldir. Oğuz boyları yurt tuttıkları yerlere kendi oba, oymak ve aşiretlerinin isimlerini vermişlerdir. Böylece Anadolu'nun her yanının olduğu gibi Kastamonu havalisinin de Türkleşmesini sağlamışlardır. Kayıtlara göre 16. yüzyılda Kastamonu Sancağında 9 adet Avşar (Afşar) adında yerleşim alanı bulunmaktadır. Bu yüzyılda, Kastamonu Sancağında, Oğuz boyları arasında yerleşim yeri adının en fazla Avşar (Afşar) boyuna ait olması dikkate değer bir bulgudur. Fakat günümüzde Kastamonu'daki Avşar (Afşar) adındaki yer sayısı 6'ya inmiştir. Sonuç olarak; Kastamonu ve çevresinde Avşar Türkmenlerine ait çok sayıda ize ve bilgiye ulaşılmıştır. Özellikle Kastamonu'nun güney kısımlarında bu boya ait izlerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Oğuzlar, Avşarlar, Kastamonu, Yer Adları, Çepni

THE TRACES OF AVŞAR TURKMENS AROUND KASTAMONU

Abstract

The trace of Avşar Turkmens, one of the most important tribes of Oghuz Turkmens, around Kastamonu has been investigated at this study. Firstly, some information about Oghuz and Avşar Turkmens' coming to Kastamonu has been given. Then, some results about settlement of Avşar Turkmens in Kastamonu have been reached by investigating location names related to Avşar Turkmens. Also, some determination has been found by using the names of Avşar oba, clans and tribes. After 1071 Malazgirt Victory, Turkish invasion had been towards the Byzantine border from Eastern Anatolia region. It is likely that some of the Oghuz tribes tend to the west, had used line of Kastamonu. Oghuz tribes had given the names of their own oba, clans and tribes to the country they hold. So, they provided Turkification of Kastamonu

*Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, eykaya79@mynet.com

around as well as all Anatolia. According to records, in Kastamonu Sanjak, in 16th century there were 9 residential areas which named as Avşar (Afşar). It is a very interesting founding that in this century, the most common settlement names in Kastamonu Sanjak belong to Avşar (Afşar) in Oghuz tribes. However, today settlements named Avşar in Kastamonu decreased to 6. In conclusion; many trace and information about Avşar Turkmens around Kastamonu has been reached. Especially this trace has been determinate more in the southern part of Kastamonu.

Keywords: Oghuzs, Avşars, Kastamonu, Location Names, Cepni

Giriş

Kastamonu'ya Yerleşen Oğuz Boyları

Kastamonu şehri tarih boyunca en önemli iskân alanlarından biri olmuştur. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra gerçekleşen Türkmen göçleriyle Kastamonu Türk yurdunun bir parçası haline gelmiştir. Çünkü Anadolu'nun her yanına olduğu gibi Kastamonu'ya da Malazgirt Savaşı'nı müteakip bir Türk akını olmuştur.

XI. yüzyılda başlayan Selçuklu fetihleri Anadolu'ya çok sayıda Oğuz boyunun gelmesine sebep olmuştur. Başlarında liderleri olduğu halde, birçok Türk boyu, bu yeni fethedilen ülkeye geldiler. Selçuklu Devleti, Bizans İmparatorluğu ile sürekli mücadele halinde bulunduğundan, batı sınırlarının güvenliğini sağlamak için bu boyları uç denilen sınır bölgelerine yerleştirdi. Milli kimliklerini koruyan ve merkeze sıkı sıkıya bağlanamayan bu uç sakini oğuzlar, düşman saldırılarını önler ve karşı akınlarla da düşman memleketlerine girerlerdi (Yücel ve Sevim, 1991: 17).

Malazgirt Savaşı ve zaferi, Anadolu'nun tarihinde Türkler için adeta yeni bir başlangıç idi. Zira bu coğrafyada, Hazar'ın doğusundaki "Türkistan" gibi ikinci bir Türk vatanının doğuşu bu tarihten sonra gerçekleşmişti. Maverâünnehir, Horasan ve İran'daki Türkmenler adeta bir barajdan boşalırcasına Anadolu'ya akmışlardı. Bunun sonucunda Süleyman Şah'ın önderliğinde Orta ve Batı Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti kuruldu. Türkiye tarihinin ilk ana merhalesi olan bu devletin kuruluşu dünya tarihinde yeni bir dönemin başlangıcıydı. Böylece Bizans gibi bir medeniyet devi adım adım tarihten çekiliyor, Anadolu denilen dünya coğrafyasının emsalsiz bölgesine yeni bir millet yerleşiyordu. Haçlı savaşları adı altında bir dünya savaşı vuku buluyordu. Arnold Toynbee'nin tarihte kurulan en büyük imparatorluklardan biri olarak gördüğü Osmanlı Devleti gibi güçlü bir siyasi kuruluş, bu merkezde teşekkül ediyordu. Türkiye adını alacak bu merkezin ana damarlarından birisi de Kastamonu oldu. Kastamonu'nun ilk fethi Anadolu Selçuklu hükümdarı Süleyman Şah döneminde (Turan, 2001: 1). Süleyman Şah'ın valisi Karatekin, Sinop, Kastamonu ve Çankırı'yı fethedip Selçuklu sınırlarına almayı başardı (Sevim ve Merçil, 1995: 24; Yınanç, 1944:90; Turan, 1971: 149; Turan, 1988: 1). 1096 Haçlı Seferi sonucunda, Anadolu Selçuklularının topyekûn iç bölgelere çekilme stratejileri

sonucunda Kastamonu da elden çıkmıştır (Turan, 1988: 2). Kastamonu'nun kesin olarak Türk topraklarına katılması 1176 Miryakefalon Savaşı ile olmuş ve II. Kılıç Arslan eski Türk geleneklerine göre memleketi on bir oğlu arasında taksim ederek kaynakların birbirini tamamlayan rivayetlerine göre Çankırı ve Kastamonu havalisini Muhiddin Mesud'a vermiştir (Turan, 1971: 149).

Moğol istilasından sonra da Kastamonu bölgesi, önemli Türk bölgesi olarak varlığını sürdürmüştür. Hatta bu önemin gitgide daha da arttığı bir gerçektir. Moğol istilasından itibaren uç bölgelerindeki Türk nüfusun çok arttığı gözlenir. Moğol baskısı sonucu gelen Türk kitleleri uçları kendilerine bir sığınak olarak kabul ediyorlar. Bu sayede uçların hızla Türk vatanı haline geldiği dikkat çeker. Hatta bazı tarih araştırmacıları bu durumu belirterek, Moğol baskısının hayırlı bir yönünün de olduğu şeklinde yorumlar yapmışlardır. Nitekim bu devrede İbn Sa'd'ın kayıtlarında uç sayılan, Kastamonu havalisinde 100.000 çadır halkı bulunmaktadır. Bu, hiç de küçümsenmeyecek bir rakamdır (Turan, 1988: 5).

Anadolu'ya 1071 Malazgirt Zaferi'nden Moğol istilasına kadar olan dönemde gerçekleşen yoğun Türk akınları, Doğu Anadolu bölgesinden Bizans sınırına doğru olmuştur. Hiç kuşkusuz bu yol üzerinde kalan Kastamonu havalisinde de birçok Oğuz izi görülmüştür. Türk boyları Türk iskân siyasetinin de etkisiyle batıya, Bizans sınırına yönelmişlerdir. Batıya yönelen bazı Oğuz boylarının Kastamonu hattını kullandıkları muhtemeldir. Bu geçiş hareketleri ve bu bölgeye (Kastamonu) yerleşmeler sonucunda 24 Oğuz boyu, bu havaliyi şekillendirmişler ve bu bölgenin Türkleşmesine katkı sağlamışlardır. Oğuz boyları yurt tuttıkları yerlere kendi oba-oymak ve aşiretlerinin isimlerini vererek Anadolu'nun her yanının olduğu gibi Kastamonu havalisinin de Türkleşmesini sağlamışlardır.

Kastamonu havalisinde Oğuz boylarının büyük bir kısmından Türklerin yerleştiği daha sonraki Osmanlı kayıtlarından, hatta günümüz iskân yerlerinin adlarından da açıkça anlaşılmaktadır (Turan, 2001: 1). Yer adları , o yerin tarihi hakkında araştırmacılara çeşitli ipuçları verebilir. Kastamonu ve havalisinde Oğuz boylarının izini kendi boy isimlerini taşıdıkları yerlerden tespit edebilmek mümkündür.

Kastamonu ve Çevresinde Avşarlar

Faruk Sümer (1980: 423-460), Oğuzlar (Türkmenler) adlı çalışmasında XVI. yüzyılda Kastamonu Sancağı'nda 6 Kayı, 2 Bayad (Bayat), 2 Kara-Evli, 5 Dodurga, 9 Avşar (Afşar), 1 Beğdili, 3 Bayındır, 4 Çavuldur (Çavundur), 6 Çepni, 2 Salur, 8 Eymür (Eymir), 6 Yüreğir, 8 İğdir, 3 Büğdüz, 1 Yıva ve 4 Kınık adında yerleşim alanı olduğunu tespit etmiştir. Sümer'in bu tespitlerinden de anlaşılacağı üzere bu durum Kastamonu'da tam bir Oğuz yerleşimine delalet etmektedir (Güzey, 2001: 123). Ayrıca Oğuz boyları arasında yerleşim yeri adının en fazla Avşar (Afşar) boyuna ait olması oldukça dikkate değerdir. Bu durum, Avşar boyunun diğer Oğuz boylarına

nispeten Kastamonu havalisinde daha etkili ve kalıcı izli olduğunu ifade etmektedir.

Sümer (1980: 260), Avşarları; “XI. yüzyıldan itibaren önemli roller oynamış ve adlarını zamanımıza kadar yaşatmış biricik Oğuz boyudur. Gerek sayıca gerekse oynadığı tarihi rol bakımından en önemli boyun adıdır.” biçiminde tanıtmıştır. Bu boyun Kaşgarlı Mahmud (XI. asır) ve Fahrettin Mübarek Şah (XII. asır) listelerinde Afşar; Reşidüddin (XIV. asır) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (XV. asır) ve Ebulgazi Bahadır Han (XVII. asır) listelerinde Avşar şeklinde geçer. Moğol istilâsından önceki vekâyinâmelerde de Afşar şekline rast gelinir. XIV-XVII. asırlarda Anadolu’da her ikisi de görülmekle beraber Avşar adı daha çok yaygındır. Buna karşılık XVI. asırdan beri İran kaynaklarında Afşar şeklinde yazılır ve halen de İran’da bu boya mensup oymaklar ve köylülere Afşar olarak söylenir (Sümer, 1989: 119).

Avşar kelimesinin sözlük anlamı; “çevik ve vahşi hayvan avına hevesli” demektir. Avşar (Afşar) kelimesinin anlamı şu kaynaklarda aynıdır (Eren, 1992: 22);

- 1) Divanü Lügati’t- Türk (Kaşgarlı Mahmud)
- 2) Câmiü’t-Tevârih (Reşidüddin)
- 3) Selçuknâme (Yazıcıoğlu Ali)
- 4) Şecere-i Terâkime (Ebulgazi Bahadır Han)

Türkiye’nin çoğu bölgesinde Avşarları bulmak mümkündür. En yoğun olarak yaşadıkları yerler daha ziyade Kayseri’nin Pınarbaşı, Sarız ve Tomarza ilçeleridir. Kayseri ve yöresinde yaşayan Avşarlar yerleşik hayata bir asırdan daha önce geçmiş olmalarına rağmen oba teşkilatını unutmamışlar, kendi kültürlerini günümüze kadar taşıyabilmişlerdir (Özdemir, 1985: 347). Günümüzde ise Kocahallı, Haliloğlu (Halloğlu), Kara Recep, Cingözoğlu, Halil Paşaoğlu, Torun, Deler (Deliler) ve Türkmen Aliler (Türkmenliler) olarak 9 ayrı boya ayrılmışlardır. Ayrıca Tufanbeyli (Adana) ilçesine bağlı üç köyde de yaşamaktadırlar (Özdemir, 1985: 347-352). Bunun yanında Adana, Kahramanmaraş, Karaman, Yozgat, Gaziantep, Sivas, Ankara, Amasya, Çankırı, Tokat, Kırşehir, Niğde, Konya, Kütahya, Burdur, Isparta, Denizli, Muğla, Manisa, Aydın, Balıkesir, Uşak, Afyon, Bolu, Bursa, Antalya, Mersin, Kars Kastamonu... gibi şehirlerde de Avşarları bulmak mümkündür.

Yerleşim yeri adı olarak XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde 72’si köy, 14’ü ekinlik olmak üzere (86) seksen altı yerin, Avşar ya da Afşar adını taşıdığı Başbakanlık Arşivi ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü arşivleri kayıtlarından anlaşılmaktadır (Sümer, 1980: 214).

Avşarlar, Kastamonu’ya yoğun olarak gelip yurt tutmuş Oğuz boylarının başında gelmektedir (Yakupoğlu, 2003: 4). Kastamonu’da XVI. yüzyılda Afşar (Avşar) boyuna ait yer adları şu şekildedir (Sümer, 1980: 434-435); Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere XVI. yüzyıl Osmanlı kayıtlarında bu Oğuz boyunun adı Kastamonu Sancağı’ndaki yer adlarında Afşar şeklinde geçmektedir. Günümüzde de Anadolu’daki bu Oğuz boyuna ait yer isimlerinin çoğunluğu Afşar biçimindedir.

Adı	Vasfı	Sancağı	Kazası
Afşar-Özü	Köy	Kastamonu	Koz-Yaka
Afşar	Köy	Kastamonu	Devrekani
Kara-Değın Afşar	Köy	Kastamonu	Daday
Avşar Ovacığu ⁴	Köy	Kastamonu	Küre
Afşar ⁵	Köy	Kastamonu	Sinop (Kara-Göl Divanı)
Afşar	Köy	Kastamonu	Taşköprü
Afşar	Köy	Kastamonu	Taşköprü
Afşar	Köy	Kastamonu	Taşköprü
Afşar	Köy	Kastamonu	Arac
Afşar ⁶	Köy	Kengırı	Tosya

Tablo 1: Kastamonu'da XVI. Yüzyılda Afşar (Avşar) Boyuna Ait Yer Adları

Günümüzde Kastamonu'da Avşar adını taşıyan yer adları ise şu şekildedir:

Adı	Vasfı	İlçesi
Afşarımam	Köy	Küre
Afşargüney	Köy	Küre
Afşar	Köy	Tosya
Afşar	Köy	Taşköprü
Avşar	Köy	İhsangazi
Yukarı Avşar	Köy	Araç

Tablo 2: Günümüzde Kastamonu'da Avşar Adını Taşıyan Yer Adları

Tablo 1 ve Tablo 2'den de anlaşılacağı anlaşıldığı üzere Kastamonu'da XVI. yüzyıl kayıtlarında Avşar (Afşar) adındaki yer sayısı 9 iken bugün bu sayının 6'ya inmesinin sebepleri oldukça dikkate değerdir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi; yer adlarının bilinçsizce değiştirilmesidir. Aynı zamanda Sümer'e göre Nadir Şah Döneminde İran'da Avşar Devleti kurulduktan sonra bazı Avşar topluluklarının İran'a göç etmeleriyle de izah edilebilir (Sümer, 1980: 273).

Günümüzde Kastamonu'da Avşar adını taşıyan yer isimlerine tarihî coğrafya açısından bakıldığında, köylerin büyük bir kısmının Kastamonu'nun güney bölgelerinde yer aldığı görülmektedir. Kastamonu'nun kuzeyinde, özellikle de deniz kenarına yakın yerlerde Avşar adına hem XVI. yüzyıl hem de günümüzdeki kayıtlarda rastlanılmaması dikkate değer bir husustur. Bu husus ancak şu şekilde izah edilebilir: Oğuzlar ve Avşarlar uç bölge olarak seçtikleri yerlerin korunmaya elverişli ve تنها yerler olmasını istemişlerdir. Bu sebeple Anadolu'nun her tarafında olduğu gibi Kastamonu'da da Avşar adını taşıyan yerler hep dağ içlerinde, yayla özelliğine sahip bölgelerde yer almaktadır. Kayseri'de Sarız, Pınarbaşı ve Tomarza'da yaşayan ve boyluk şuurunu kaybetmeyen Avşarların da تنها ve korunmaya elverişli bozkır bölgeleri tercih ettikleri görülmektedir.

Kastamonu'da Avşar adını taşıyan yerlerden hareketle Avşar boyunun bu bölgedeki etkisinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Anadolu'nun birçok ilinde bile bu kadar sayıda Oğuz boyu adında yer isimleri olmamasına rağmen Kastamonu'da XVI. yüzyılda 9 tane, günümüzde de 6 tane Afşar adında köy isminin olması oldukça önemli görülmektedir. Kastamonu'da Avşar boyundan en fazla etkilenen yerler; Tosya, Taşköprü, Devrekani, Araç, Kastamonu merkez köyleri ile Küre ilçesinin güneyinde kalan kısımlarıdır.

Malazgirt Zaferi'nden sonra Kastamonu havalisine göç eden Avşarların bu bölgeye nasıl yerleştikleri konusunda, mevcut fazla bilgi olmamakla beraber bu tarihten sonra kesin yerleşmelerin olduğu yer adlarından anlaşılmaktadır. Diğer Oğuz boyları gibi Avşarlar da Kastamonu topraklarını yurt yapma ve Türkleştirme çabası içine girmişlerdir. Avşar oymaklarının diğer Oğuz boylarıyla birlikte Kastamonu havalisine yerleştikleri ifade edilebilir. Bu yörede Afşar adındaki köylerin hemen yakınlarında bir diğer Oğuz boyunun adını taşıyan köylerin bulunduğu tespit edilmiştir. Mesela, Tosya ilçesinin Avşar Köyü'nün hemen yakınında Kayı Köyü bulunmaktadır. Ayrıca Kastamonu merkeze bağlı Kayı Köyü yakınlarında da Osmanlı kayıtlarında adı geçen Avşarözü adında bir köy varmış. Fakat günümüzdeki kayıtlarda böyle bir köy adına rastlanılmamaktadır. Aynı yörelerde XVI. yüzyıl kayıtlarında Avşar dışında Kayı, Bayad (Bayat), Kara-Evli, Dodurga, Beğdili, Kargın, Bayındır, Çavuldur (Çavundur), Çepni, Salur, Eymür (Eymir), Yüreğir, İğdir, Bügdüz, Yıva ve Kınık gibi yer adlarına rastlanması bu tezi doğrular niteliktedir.

Kastamonu bölgesine yerleşen Oğuz topluluklarının Türk iskân siyasetini gerçekleştirmek amacıyla bu bölgeye topluca yerleştirildikleri görülmektedir. Örneğin, Taşköprü yöresine gelen Oğuz boylarının Türk teşkilat yapısına uygun biçimde, dönemin siyasi güçleri tarafından belli yerlere topluca yerleştirildikleri bir ölçüde, en azından Taşköprü için söylenebilir (Yakupoğlu, 2003: 3).

Hiç kuşkusuz ki, Anadolu'ya yerleşen Avşar boyunun yerleştiği bütün yerleşim alanlarına kendi adını vermesi beklenemez. Kümeler halinde yörelere yerleşmiş Oğuz boylarına mensup büyük teşekküllerin bile yerleştikleri yerlerde kendi adlarıyla ilgili bir hatıra bırakmamış oldukları da görülmüştür (Sümer, 1980: 215).

Kastamonu ve çevresinde Avşar adı dışında, Avşar toplulukları, oba, oymak ve aşiretleri ile birlikte önemli Avşar beylerinin isimlerine de rastlanılmaktadır. Örneğin bu bölgede Deliler, Burhanlı, Recepli, Cambaz, Ersizler, Garişşah, Sofular, Salman, gibi köy isimlerinin bazı Avşar oba ve oymaklarından geldiği ifade edilebilir.

Deliler: Kastamonu Merkez Hacıilyas Köyü'nün bir mahallesidir. A. Menderes Kaya, Avşar Türkmenleri adlı kitabında Hacıilyas Köyü'nün Avşarların Deliler obasından olduğunu belirtmektedir (Kaya, 2004). Deliler obası Kayseri Pınarbaşı ilçesinin İğdeli, Kızıldere, Emeğil, Bahçecik, Gürleyen, Tahtalı, Kılıçkışla

köylerinde yaşadıkları bilinmektedir. Deliler obası Köpeklü Avşarlarındandır (Sümer, 1980: 284).

Burhanlı: Kastamonu Merkeze bağlı bir köydür. Avşarların Burhanlı obasına mensupturlar. İmanlı Avşarının bir koludur. Bu oba İmanlı Avşarının diğer kolları gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yerleşmiş, önemli kolları da Anadolu'nun muhtelif yerlerine dağılmıştır. Kastamonu Burhanlı Köyü de bu obanın yayılışı ile ilgili bilgi vermektedir (Kaya, 2004).

Recepli: Kastamonu Pınarbaşı İlçesi Çavuş Köyü'nün bir mahallesidir. Avşarların Recepli adında bir oymağı mevcuttur. 1580 yılında Avşarların başında Recep, Bahri ve Küçük Minnet adlı kethüdalar bulunuyordu. Bunlardan Recep ve oğulları öyle bir nüfuz ve kudrete sahip olmuşlardı ki, XVII. yüzyılda Avşarlar daha çok Recepli Afşarı adı ile de tanınmışlardı. Recep ve oğulları idaresinde bulunan Avşarların Recepli Afşarları olarak adlandırıldıkları anlaşılıyor (Sümer, 1980: 274).

Cambaz: Küre ilçesine bağlı bir köydür. Avşarların Cambazlı obasına mensupturlar. Aydoğmuş Avşarlarından bir obadır (Kaya, 2004).

Elsizler: Küre ilçesine bağlı bir köydür. Avşarların Elsizler obasına mensupturlar. Elsizler obası Sis Avşarlarındandır (Kaya, 2004).

Elsizlerdere: Küre ilçesine bağlı bir köydür. Avşarların Elsizler obasına mensupturlar (Kaya, 2004).

Garipşah: Taşköprü ilçesine bağlı bir köydür. Avşarların Garipşahlı obasına mensupturlar. Garipşah obası Sis Avşarlarındandır (Kaya, 2004).

Sofular: Tosya ilçesine bağlı bir köydür. Bu isimde bir Avşar obası mevcuttur. Diğer adı Mahmutoğlu olan bu oba Recepli Avşarlarındandır (Kaya, 2004).

Salman: Şenpazar ilçesinin bir köyüdür. 1613 yılında Çankırı bölgesindeki Türkmenler arasında Büyük ve Küçük Salmanlı olarak adı geçiyor. Bunların daha sonra Batı Anadolu'ya doğru yayıldıklarını görüyoruz (Kaya, 2004).

Kastamonu havalisinde yaşadığı belirlenebilen en önemli Avşar obaları şunlardır (Kalkan, 1982: 71-76);

- 1-Gündüzlü
- 2-Salmanlı
- 3-Şamlu

Kastamonu çevresinde Avşar adını taşıyan “Yukarı Avşar Köyü” Sepetçioğlu Osman Efe'yi yetiştirmiştir. Sepetçioğlu'nun memleketi konusunda İhsan Ozanoğlu, Sadi Yaver Ataman, 1967 ve 1973 Kastamonu İl Yıllıkları Yukarı Avşar Köyünden olduğunu açıklamışlardır (Tan, 1985: 540-541). İhsan Ozanoğlu'ndan aynen verilen “Sepetco” isimli aşağıdaki verilen parça bu durumu göstermektedir;

“Sepetco Kastamonuludu. Arac’ın Yokarı Avşar köyünde doğdu. Bin ikiyüz, bin üçyüz yılları arasında yaşadı. Sepet yapmayınan gecinidü. Dutmak golay mı öyle bir gabadayıyı? Arac’ı, Daday’ı haraca kesiya. Zenginden alıya, fıkaraya veriya. Cana dokunmak, ırza değmek yok. Gasdı garazı gır serdarları. Neçün dersenez, zamanında Osman Efe’yi zaptiyele çok sıkışdumuşla. Bizim efe’de “ferman padişahın, dağlar bizimdü” deyip çıkıvermiş Gulplu (Güplü) Dağına.” (Erdoğan, 1993: 41)

Dadaloğlu da aynen Sepetçioğlu gibi dağlardan nasibini almıştır. Dadaloğlu iskâna tepki, Sepetçioğlu da askerlere tepki ile dağlara çıkmışlardır. Her ikisinin de aynı sözü kullanarak dağa çıkmaları, aynı düşünceye sahip olduklarını bir nebze olsun ifade eder. Sepetçioğlu hadisesi ve oyunu Avşar boyunun Kastamonu’daki izine işaret olunabilir.

Sonuç

Sonuç olarak, Kastamonu ve havâlisi tarih boyunca en önemli iskân alanlarından biri olmuş ve 1071 Malazgirt Zaferi’nden sonra gerçekleşen Türkmen göçleriyle Türk yurdunun bir parçası haline gelmiştir. Türkmen göçlerinin en önemli kısmını ise Avşar Türkmenlerinin göçleri oluşturmuştur. XVI. yüzyıl kayıtlarından da anlaşıldığı üzere bu yüzyılda Kastamonu’da 9 tane Avşar (Afşar) adını taşıyan yer olması bunun bir göstergesidir. Çünkü, Türkler iskân ettikleri bölgelere Türk mührünü vurmak için boy, oba, oymak, aşiret veya beylerinin isimlerini vermişlerdir. Günümüzdeki Avşar adındaki köy isimlerinin ise 6 tane olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında şu önemli sonuçlara ulaşılmıştır:

Bu çalışmada Kastamonu ve çevresine Delüler, Burhanlı, Receplü, Cambaz, Elsizler, Garıpsah, Sofular ve Salmanlu gibi Avşar oba ve oymaklarının yerleşmiş olabileceği yer adlarından yararlanılarak tespit edilmiştir.

Yer adlarından yola çıkarak Kastamonu’nun güney kısımlarında bu boya ait izlerin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kastamonu’nun kuzeyinde, özellikle de deniz kenarına yakın yerlerde Avşar adına hem XVI. yüzyıl hem de günümüzdeki kayıtlarda rastlanılmaması dikkate değer bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Avşar oymaklarının diğer Oğuz boylarıyla birlikte Kastamonu havalisine yerleştikleri anlaşılmaktadır. Bu yörede Afşar adındaki köylerin hemen yakınlarında bir diğer Oğuz boyunun adını taşıyan köylerin bulunduğu tespit edilmiştir. XVI. yüzyıl kayıtlarında Avşar dışında Kayı, Bayad (Bayat), Kara-Evli, Dodurga, Beğdili, Kargın, Bayındır, Çavuldur (Çavundur), Çepni, Salur, Eymür (Eymir), Yüreğir, İğdir, Bügdüz, Yıva ve Kınık gibi diğer Oğuz boylarına ait yer adlarına rastlanılmaktadır.

Avşar boyu yerleştiği bütün yerleşim alanlarına kendi adını vermemiştir. Toplu halde bu bölgeye yerleşen Avşar Türkmenlerine ait izler ancak geçmişte

ve günümüzde Avşar boyuna ilişkin yer adları sayesinde tespit edilmiştir. Boy, oba, oymak, aşiret ve şahıs isimleri dışında başkaca isimler de vermiş oldukları düşünüldükçe Avşar Türkmenlerinin bu bölgedeki izleri elde edilen bu bilgilerle sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda Kastamonu'da Avşar adındaki köylerin kültür ve dil özellikleri araştırılarak bu yöredeki Avşar Türkmenlerine ait bilgilerin artırılması sağlanabilir.

Sonnotlar

¹ Bilindiği gibi yer adlarını incelemeyi kendine konu edinmiş bir bilim dalı olan toponomi alanında yapılan çalışmalar son yıllarda giderek önem kazanmıştır. Toponomi dar anlamda dilbilimin bir kolu olan onomastik'in dalı olarak mütalaa edilmektedir. O arkeoloji, tarih, coğrafya, folklor, jeoloji, botanik, antropoloji sosyoloji ve buna benzer diğer ilimleri alakadar etmektedir. Bu konu ile ilgili teferruatlı bilgi için bk. *Bahaeddin Yediyıldız, Türkiye'de Yer Adı Verme Usülleri, Türk Yer adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1984, s.25.*

² Bu çalışmada Avşar kelimesinin kullanımı daha uygun bulunmuştur. Çünkü Avşarlar konusunda yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde daha çok Avşar ifadesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

³ Avşarlar konusunda daha teferruatlı bilgi için bk. *Faruk Sümer, Oğuzlar-Türkmenler, Ankara, 1980; Emir Kalkan, "Aşarlar", Türk Dünyası Araştırmaları, sayı:19, Ağustos 1982; Muharrem Eren, Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar, M.E.B. Yayınları, İst. 1992; Memduh Yağmur, Avşarlar ve Avşar Düşünü Belgeseli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst. 1993; Ahmet Caferoğlu, İran Türkleri, Türk Kültürü, sayı:50, Aralık 1961; A. Menderes Kaya, Avşar Türkmenleri, Kayseri, 2004.*

⁴ Bu köyün günümüzde 2 farklı köy muhtarlığı vardır. Yani XVI. yüzyılda Avşar Ovacuğu adındaki köyün iki mahallesi olan Afşarımam ve Afşargüney, günümüzde 2 ayrı köy olmuştur.

⁵ Bu köy Sinop'un bir köyüdür. Fakat XVI. yüzyılda Sinop, Kastamonu Sancağı'na bağlıdır.

⁶ Bu köy Tosya kazasına bağlıdır. XVI. yüzyılda Tosya, Kengiri Sancağı'na bağlı bir kazadır. Fakat günümüzde bu ilçenin Kastamonu vilayetine bağlı olması sebebiyle listede bu köye de yer verilmesi uygun görülmüştür.

⁷ Kayseri'de Sarız, Pınarbaşı ve Tomarza'da yaşayan Avşarlar kendi boyluk şuurunu kaybetmemişlerdir. Bu bölge insanının Oğuzların Avşar boyuna mensup olduklarını bildikleri ve tarih boyunca Avşar geleneğini sürdürdükleri bilinmektedir. Faruk Sümer bu yüzden Avşarlar için *XII. yüzyıldan itibaren mühim roller oynamak suretiyle adlarını zamanımıza kadar yaşatmış biricik Oğuz boyu* tabirini kullanmıştır.

⁸ Dadaloğlu, Oğuzların Avşar boyundandır. 1785-1865 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmektedir. Asıl adı Velî'dir. Babası da Dadaloğlu mahlasıyla şiirler yazan Aşık Musa adlı bir şairdir (Başgöz, 1968: 78).

Kaynakça

BAŞGÖZ, İlhan (1968): İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, Ararat Yayınevi.

CAFEROĞLU, Ahmet (1961): İran Türkleri, Türk Kültürü, sayı:50.

ERDOĞDU, Ata (1993): Kastamonuda Folklor 2, Kastamonu.

EREN, Muharrem (1992): Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar, M.E.B. Yayınları, İstanbul.

- GÜZEY, Rıfat (2001): XVII. Yüzyıl Sonu XVII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu, I. Kastamonu Kültür Sempozyumu, Kastamonu.
- KALKAN, Emir (1982): “Afşarlar”, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı :19
- KAYA, A. Menderes (2004): Avşar Türkmenleri, Kayseri, 2004. <http://www.avsarobasi.com.tr> 19.09.2009
- ÖZDEMİR, Ahmet Z. (1985): Avşarlar ve Dadaloğlu, Ankara.
- SEVİM, Ali ve Erdoğan MERÇİL (1995): Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür, Ankara.
- SÜMER, Faruk. (1980). Oğuzlar-Türkmenler, Ankara.
- TAN, Nail (1985) “Sepetçioglu Oyununun Doğuş Hikâyesiyle İlgili Problemler”, Türk Halk Edebiyatı ve Folkloründe Yeni Görüşler, Ankara.
- TURAN, Osman (1971): Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul.
- TURAN, Refik (1988): Selçuklular Döneminde Kastamonu, Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, Kastamonu.
- TURAN, Refik (2001): Kastamonu'nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı, Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Kastamonu.
- YAĞMUR, Memduh (1993): Avşarlar ve Avşar Düğünü Belgeseli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YAKUPOĞLU, Cevdet (2003): Kastamonu'nun Taşköprü Kazasında Türk Boyları ve Bunlarla İlgili Yer Adları, İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Kastamonu.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin (1984): Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri, Türk Yer adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- YINANÇ, M. Halil (1944): Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, İstanbul.
- YÜCEL, Yaşar ve Ali SEVİM (1991): Türkiye Tarihi I, Ankara.